

Eesti Arhiiv Austraalias – varamu kõigile

Maie Barrow

Eesti Arhiiv Austraalias

Eestlased on Austraaliasse rännanud juba 19. sajandi lõpust alates, kuid enne Teist maailmasõda oli neid siin vaid 1000 ringis. Pärast sõja lõppemist kasvas eestlaste arv, lisandus ligikaudu 6000 pagulast. Kui kaheaastane tööleping riigiga oli lõppenud, hakati koonduma suurematesse keskustesse. Kõikjal asuti organiseerima eesti seltse, eestikeelseid koole, kirikuid, rahvatantsurühmi, laulukoore, spordiklubisid ja gaidi- ning skaudirühmi.

Oma elu paremaks korraldamiseks uues ühiskonnas vajasisid eestlased ühist väljundit. 1952. aastal moodustati Austraalia Eesti Seltside Liit (AESL). Üks AESLi esimestest otsustest oli asutada arhiiv. Nii oleme väliseesti arhiividest vanim. Eesti Arhiivi Austraalias (EAA) siht oli esialgu tagasihoidlik: koguda ainekogust üksnes Austraalia eestlaste kohta. Peagi haare laienes, hakati koguma ja säilitama materjali eestlaste kohta üle maailma. Püüti talletada eesti kultuurivara ja üldse kõike eestlaste ettevõtmistesse puutuvat.

Sydney Eesti Maja ülemisel korrusel asub Eesti Arhiiv Austraalias

Arhiivi kogumise põhimõte oli

- koguda eestikeelset
- eestlase kirjutatut või
- Eestit käsitlevat ainekogust, keelest hoolimata

Dr Hugo Salasoo kogus nii Eestis enne 1940. aastat kui ka vabas maailmas väljaantud trükiseid. Arhiivi kogud kasvasid kiiresti ja peagi tuli Eesti Majast dr Salasoo enda majja ümber kolida. Toona pandi trükistele suuremat rõhku kui isikute ja organisatsioonide arhiividele. Tänapäeval on see vastupidi.

Eesti taasiseseisvumisega EAA tegevuse siht muutus. Eestis asuvad arhiivid ja raamatukogud kogusid ja säilitasid Eesti kultuurivara, EAA keskendus Austraalia eestlaste ajaloole. Kuigi võtame praegugi meelsasti vastu materjali, mida meile välisriikidest saadetakse, siis enam me ei otsi seda nii aktiivselt nagu tegi seda dr Salasoo.

Mina sain arhivaariks 1994. aastal. Arhiivis säilitati siis:

- trükiseid
- käsikirju
- isikute ja organisatsioonide arhiive
- teadustööde separaate
- pisitrükiseid
- helilinte
- videoid
- filme
- fotosid jne

Arhiivis leidub kokku üle 100 000 ühiku.

Eestlased Föderatsioonipäeva paraadil 1. jaanuaril 1951.

Federation Day tähistab Austraalia osariikide ühinemist 1. jaanuaril 1901

Tänaseks oleme jõudnud korrastada umbes kolmveerandi oma kogust, väljaarvatud fotod ja pisitrükised. Kokku on läbi töötatud 320 riulimeetrit arhiivikaste ja raamatuid. Oleme välisest arhiividest üks suuremaid ja kindlasti kõige suurem emigrantide arhiiv Austraalias.

Meie tegevust majandatakse AESLi iga-aastase Rahvuskapitali korjanduse kaudu, seega oleme tõepoolest Austraalia eestlaste arhiiv. Oleme saanud toetust ka eraisikutelt ja Austraalia riigilt. Pakendite ja säilitusmaterjalide hankimine on kulukas ja näituste ettevalmistamine nõuab samuti suuri väljaminekuid.

Oleme korraldanud mahukaid näitusi seoses Eesti Päevadega ja väiksemaid paar korda aastas Sydney Eesti Majas. Siiani meie kõige suurem näitus „Happily Australian but Estonian too” („Rõõmus austraallane, aga ka eestlane”) oli avatud Adelaide’i Emigratsioonimuuseumis 7. 12. 2003 – 21.01. 2004, kust see läks kuuks ajaks edasi Sydney Eesti Majja. Aastavahetusel 2004/2005 oli näitus kuus nädalat Austraalia pealinnas Canberra muinsuskaitse-raamatukogus.

Meie näitusi külastavad eestlased, aga on rohkesti ka austraallasi. Arhiivis on meid kokku seitse inimest, koos käime kord nädalas. Kogu töö tehakse vabatahtlikult. Meil on ka oma raamatukogu ja muuseum. Raamatukogu oleme korda seadnud Austraalias kasutatava *Dewey* süsteemi järgi, andmebaas pole veel valmis. Tegeleme järjekindlalt Austraalia eestlaste arhiivimaterjali süstemaatilise korrastamisega.

Juhindume provenientsi põhimõttest. Korraldame materjalid sarjadesse austraalia arhiivide seeriasüsteemi kohaselt, kirjeldame sisu ja pakime arhiivikastidesse. Koostame nimekirju, mis loodame ka internetti kanda, et need oleksid kõigile huvilistele hõlpsalt kättesaadavad.

Muuseumiesemed on seni veel korrastamata, aga neid pole eriti palju ja on kergesti leitavad.

Arhiivimaterjali andmebaasi koostamiseks kasutame Austraalia Rahvusraamatukogu (*National Library of Australia*) arhiivide ja käsikirjade registri „Register of Australian Archives and Manuscript” kavandit, mis põhineb *Excel*-programmi formaadil.

Programm vastab meie töötajate oskustele ning on otseselt ülekantav Austraalia Rahvusraamatukogu andmebaasi. Lisasime ühe uue välja, kus kajastub, kas materjal on pärit Austraaliast või mujalt. Nõnda on võimalik materjali päritolumaa järgi sorteerida.

Sama süsteemi kasutame ka filmide ja videolintide puhul. Raamatukogu ja muuseumi andmebaasis kasutame ka *Excel*-programmi, sest seda saab üle kanda mitmesse andmebaasi ja on lihtne koduleheküljele panna.

Kui andmebaasid on valmis, saadame need laiali meie kogude vastu huvi tundvatesse arhiividesse ja raamatukogudesse. Austraalia arhiivid ja raamatukogud on huvitatud ainult Austraaliat puudutavast materjalist, olles nõus neid oma kataloogidesse lisama ning tulevikus ka oma hoidlates säilitama. Oleme veendunud, et Austraalia eestlaste ajalugu, see, mis meie arhiivis leidub, kuulub Austraaliale. Meie järeltulijad peavad teadma:

- kes me oleme
- kust ja miks siia tulime
- kuidas siia saabusime
- mida oleme siin saavutanud

Kogume memuaare, DP-laagrite dokumente ja mälestusi, emigreerumisandmeid ja isikute ning organisatsioonide dokumente. Jäädvustame inimeste elulugusid nii heli- kui ka videolindil. Korraldame näitusi, peame loenguid ja aitame nii eesti noortel kui ka austraallastel ja Austraalia ametiasutustel meie ajalugu ning kultuuri paremini mõista ja tundma õppida. Meil toimub hea koostöö kohalike raamatukogude ja arhiividega. Ka teised rahvusrühmad on meie eeskujul hakanud arhiive koostama, paludes meilt tihtipeale nõu ja abi. See on enesestmõistetav, sest Austraalia ajalugu, eriti pärast Teist maailmasõda, hõlmab mitmeid eri rahvusrühmi, kes me kõik üheskoos oleme muutnud Austraalia niisuguseks multikultuurseks riigiks nagu ta tänapäeval on. Austraalia on immigrantide maa. 1947. aastal oli Austraalias umbes seitse miljonit inimest, suurem osa briti päritolu. Praeguseks on elanike arv kasvanud 20 miljonini ja vähemalt pool juurdekasvust on kas pärast sõda saabunud immigrandid või nende järeltulijad.

Esimese eesti emigrantide laeva ajaleht, november 1947

Meie arhiivi külastavad ja siin säilitatavat materjali kasutavad paljud: eestlased, eesti päritolu austraallased aga ka väliskülalised, kes on Eesti emigrantidest ja Eestist huvitatud. Otsitakse sugulasi, andmeid vanaeestlaste kohta (meil nimetatakse vanaeestlasteks neid, kes juba enne Teist maailmasõda Austraaliasse tulid), uuritakse emigreerumise põhjusi kodumaalt ja ka turismi teemat. Oleme Sydneys eesti teabekeskus ja see teeb meile rõõmu. Mis kasu olekski arhiivist, kui keegi seda ei kasutaks!

Praegu käib suur sorteerimine, iseäranis trükiste ja ajalehtede osas. Peame otsustama, mida hoida ja mida ära anda. Meil on suur kogu väliseesti lehti, kõige rohkem Rootsist, näiteks „Stockholms-Tidningen Eestlastele” algusaastatest peale. Keegi pole neile kahjuks aastaid pilku heitnud. Kas säilitada neid või mitte?

Loeme meeeldi uudiseid teiste keskuste kohta, ometi ei kavatse me niisuguseid materjale alaliselt säilitada. Oleme seisukohal, et Rootsi, Kanada ja Ameerika eestlased hoiavad oma ajalehti ise, meie kanname hoolt oma „Meie Kodu” säilitamise eest nii paberil kui ka mikrofilmil.

Samasuguseid otsuseid peame langetama ka trükiste kohta. Arusaadavalt säilitame neid, mis on kas eesti või inglise keeles, sest ega muukeelseid raamatuid keegi Austraalias suurt ei loe. Usun, et nende vastu valitseb suurem huvi Eesti arhiivides ja raamatukogudes.

Nõnda me siis sorteerime, arutame, otsustame ja koostame nimekirju trükistest, mida me siin ei kavatse säilitada. Loodame neid pakkuda Eestis asuvatele arhiividele ja raamatukogudele, sest usun, et seal, kust nad pärit on, leidub neid piisavalt. Meile oleks suureks abiks, kui teaksime, mida just iga konkreetne Eesti arhiiv ja raamatukogu kogub. Ootame ettepanekuid.

Tänapäeval ei ole tähtis, kus arhiiv füüsiliselt paikneb. Oluline on hoopis teadmine, kust midagi otsida. Moodsa tehnika abil saame oma vara jagada kõikide huvilistega. Andmebaasid internetis annavad teada, mida meil leidub. Vajaduse korral toimub dokumentide skaneerimine, fotokopeerimine ja pildistamine tänapäeval väga kiiresti. Aga kui mõni uurija tahab originaale näha, siis külalised on Sydneys alati teretunud.

Palun külastage austraalia eestlaste kodulehekülge www.eesti.org.au, kus leiate teavet nii meie arhiivi kui ka teiste väliseesti organisatsioonide kohta.

EAA vabatahtlikud 2006

1^{rida} vasakult: Raivo Kalamäe (EAA juhatuse esimees), Maie Barrow, Reet Simmul,
Ann Tünder-Smith

2^{rida} vasakult: Jüri Woan, Eili Annuk, Elvi Suviste, Mara Piira, August